

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

שלח

(חלק כח שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת שלח, יט"כ סיון, ה'תשפ"ה (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

שלח ב

התוס' ⁴ בביאור דברי הגמרא ⁵ „יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנאמר ⁶ מחלליה מות יומת אבל לא היה יודע באיזו מיתה ⁷ „דאף על גב ⁸ דמיתה סתם חנק היא, מתוך הסברא היה מדמה לעובד עבודת כוכבים דבסקילה דמחלל שבת בפרהסיא ככופר בעיקר דכופר במעשה בראשית ⁹ „.

(4) ב"ב שם ע"א ד"ה שנאמר. סנהדרין עה, ב ד"ה לא ה' יודע. וראה גם חידושי הרשב"א ב"ב שם.

(5) ב"ב וסנהדרין שם. ועד"ז הוא בספרי פרשתנו טו, לד.

(6) תשא לא, יד.

(7) הובא גם בפרש"י פרשתנו שם, לד. אבל פרש"י משנה וכותב „לא היו יודעים... אבל יודעים כו" (ועד"ז הוא בפרש"י אמור כד, יב) והוא ככתוב"כ אמור שם, ולא כבגמ' וספרי שמה לא ה' יודע. ואכ"מ.

(7*) ל' התוס' סנהדרין שם.

(8) ובפרש"י חולין שם: העובד עבודת כוכבים כופר בהקב"ה והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית. ולהעיר מדיק לשון הרמב"ם שם: השבת ועבודת כוכבים ומזלות* כל אחת משתייהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה (וממשך) והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם לפיכך כו' אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודת כוכבים ומזלות* ושניהם כעובדי כוכבים ומזלות** לכל דבריהם. — ראה לקו"ש ח"ל ע' 130 הערה 37. ואכ"מ.

(*) והוא שינוי הצענזור בככ"מ רמב"ם וצ"ל „עז". וכ"ה ברמב"ם (רומי רמ).

(**) שינוי הצענזור וצ"ל „כגויים" כבדפוס רומי הנ"ל.

א. בסוף פרשתנו ¹ הביא רש"י בפירושו בשם רבי משה הדרשן: למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת אלילים לומר שהמחלל את השבת כעובד עבודת אלילים שאף היא שקולה ככל המצות כו' ².

והתוס' ³ כתבו: „מעשה המקושש היה בתחילת ארבעים מיד אחר מעשה מרגלים דאמר במדרש דלשם שמים נתכוין שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצות עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים". ולפי זה מובנת גם סמיכות פרשת מקושש לכללות פרשתנו, שבה מדובר אודות חטא המרגלים (שהוא עיקר הסיפור בפרשתנו, ועל שמו נקראת כל הפרשה — פרשת שלח), כי מעשה המקושש בא כתוצאה ממעשה המרגלים.

אמנם, מזה שפרשת עבודת אלילים נכתבה בתורה בין פרשת המרגלים לפרשת מקושש, מובן, שגם לדעת התוס' שייכת פרשת מקושש לפרשת עבודת אלילים, על-דרך דרשת רבי משה הדרשן שהביא רש"י, וכמ"ש

(1) ולא הביאו במקומו לפני' בריש פ' מקושש (טו, לב) כי (כמדובר כמ"פ) אין סמיכות הפרשיות קושיא ודבר הצריך ביאור בפשט"ם — ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 141 ואילך. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 62 ואילך.

(2) ראה חולין ה, סע"א ובפרש"י שם (ושם הוא נוגע להלכה). וראה רמב"ם סוף הל' שבת (הובאו לקמן הערה 8) ובמפרשי רש"י כאן.

(3) ב"ב קיט, ב ד"ה אפילו.

גם בתרגום-יונתן¹¹ הובא כללות תוכן זה, שהמקושש עצים לא התכוון לחלל שבת במזיד אלא לשם שמים נתכוין, אבל התרגום-יונתן מבאר גם למה הוצרך לחלל שבת דוקא: כיון שאז ידעו ישראל רק את „גזירת שבתא“, ואילו העונש על חילול שבת – „קנסא דשבתא לא אשתמודעא להון“, היתה כוונת המקושש שע"י מעשיו „אשתמודעא קנסא (דשבת) לכל בית ישראל“.

אבל לפי המדרש (המובא בתוס') שמעשה המקושש היה כדי להראות לישראל שעדיין הם מחויבים במצוות, עדיין אינו מובן, מפני מה עשה זאת ע"י חילול שבת דוקא, כנ"ל?

והביאור בזה – ע"פ דברי המהרש"א¹² במענה לשאלה כיצד חילל המקושש את השבת כדי להודיע באיזו מיתה דנים את המחלל – שכיון¹³ שלא היה צריך לאותה מלאכה אלא „לידע באיזו מיתה כו“, הוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה כמו חופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה שהוא פטור לר' שמעון¹⁴, וסיים: „וכן יש לומר לפי המדרש שכתבו התוס' כו' דהוה ליה נמי מלאכה שאינה צריכה לגופה“.

ועפ"ז מובן, לשיטת המדרש המובא בתוס', הטעם שהמקושש הודיע את הדבר ע"י מלאכה בשבת דוקא, לפי שביקש לעשות מעשה שלא יהיה בו חטא, אבל ביחד עם זה יביא לברור

ויש להוסיף: שייכות זו בין פרשת מקושש לפרשת עבודת אליילים היא (רק) ביחס לעצם החטא דחילול שבת ועבודה זרה. אך מזה שסמיכות זו אינה לחטא חילול שבת סתם, אלא לחטאו של המקושש דוקא, מסתבר לומר, שפרשת עבודת אליילים יש לה שייכות לאורן¹⁵ חילול השבת של המקושש, „דלשם שמים נתכוין“.

ויש לומר, שכיון שכל הנ"ל הוא חלק מפרשת שלח, שעיקרה היא פרשת המרגלים, הרי גם ענין זה יש לו שייכות לתוכן „מעשה מרגלים“.

ב. ויובן בהקדים הביאור בדברי המדרש שהביא התוס': „דלשם שמים נתכוין, שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים“.

לכאורה, אם כדי להראות שבני ישראל עדיין מחויבים במצוות – למה היה צריך לחלל את השבת דוקא, ובפרט שהדבר הביא לעוד חטא גדול ביותר, „את דמכם לנפשותיכם“ – שופך דם עצמו¹⁶ – שכן הוא גורם לעצמו ש„יהרג“, בשעה שהיה יכול להראות דבר זה ע"י עבירה על מצוה אחרת, ואפילו על חטא קל ביותר, המחייבו מלקות, ממון וכיוצא בזה?

(9) ופ' נסכים (טו, ב ואילך) ופ' חלה (שם, יז ואילך) – מובנת שייכותן לפ' מרגלים ע"פ פרש"י שם, ב „ב"ישר להם שיכנסו לארץ“.

וביקר' פט"ו, ו: למה נסמכה פרשת חלה לפרשת ע"ז כו'.

(10) נח ט, ה (ובפרש"י שם).

(11) פרשתנו עה"פ טו, לב.

(12) חדא"ג ב"ב שם.

(13) וראה גם ראש דוד ריש פ' פינחס. פני דוד להחיד"א פרשתנו כאן. עיי"ש. קדושת לוי פרשתנו עה"פ.

והפשט בזה אינו שסקלוהו בטעות
(בגלל העדר ידיעת העדים)

— שהרי התורה היא „תורת אמת“,
ואם לפי האמת¹⁸ מצד כוונתו „לא
חילל שבת כלל“, לא היה הקב"ה מצוה
„מות יומת האיש גו"¹⁹ —

אלא שחיוב הסקילה „בדיני אדם"²⁰
ע"פ תורת אמת הוא על המעשה
והפעולה, וכיון שמעשהו היה מעשה
של חילול שבת, הרי ע"פ דין ב"ד של
מטה²¹ זוהי פעולה שחייבים עליה
סקילה, וכוונתו אינה נוגעת כלל²².

ד. ע"פ מובנת שייכות פרשת
מקושש לפרשת עבודה זרה:

באיסור עבודה זרה מצינו ענין
מיוחד שלא נמצא בשאר מצוות
התורה: כל יהודי, אפילו קל שבקלים,
כשבא לידי נסיון של עבודה זרה, הרי
הוא מוסר נפשו „אפילו שלא לעשות
רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אחד

הנ"ל, ודבר זה אפשרי באיסורי שבת
דוקא, דמלאכה שאינה צריכה לגופא
פטור עליה (לר' שמעון)¹⁴, וכמ"ש
בקדושת-לוי¹⁴ — „אם כן לא חילל
שבת כלל“.

ג. ואעפ"כ אמר הקב"ה למשה
„מות יומת האיש רגום אותו גו"¹⁵,
היינו שהיה מחוייב מיתה — אף שכלפי
שמיא גליא שהיתה זו מלאכה שאינה
צריכה לגופה, ולשם שמים נתכוין, ואף
„לא חילל שבת כלל“ [ואדרבה: היתה
זו פעולה לצורך שמירת שבת — כוונתו
היתה שתתחזק שמירת השבת (וקיום
התורה והמצוות בכלל)¹⁶ אצל בני
ישראל]¹⁷ —

ומבאר המהרש"א שם, דהיינו משום
ש„לא ידעו העדים שהתרו בו שהוא
עשה זאת על דעת זו ואינו אלא דברים
שבלב ודנין היו אותו למיתה ע"פ
העדות“.

(18) ולהעיר מרמב"ן עה"ת (שופטים יט, יט):
שלא יתן ה' השופטים הצדיקים העומדים לפניו
לשפוך דם נקי כי המשפט לאלקים הוא כו'. ע"ש
מ"ש בטעם דעדים זוממין הרגו אין נהרגין.

(19) כי אף שזו היתה כוונתו „כדי שיהרג
ויראו" — הרי כמה דרכים למקום שתקיים
כוונתו, שבג"י ידעו שמחוייבים במצות.

(20) ראה גם חיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב
ס"ג. עין זוכר מערכת מ' אות כ'.

(21) וכן צריך לפרש לכאורה במ"ש בקדושת
לוי שם „רק סקלוהו עבור העולם שלא ידעו מזה
כפשט המדרש“.

(22) ראה עד"ז לקו"ש ח"ט (ע' 111 ואילך),
בטעם ש„חייבי מיתות ב"ד... אם עשו תשובה
אין ב"ד של מטה מוחליין להן“ (מכות יג, ריש
ע"ב) — ראה שו"ת נודע ביהודה או"ח מהד"ק
סל"ה. חיד"א הנ"ל. המובא בגליוני הש"ס מכות
שם.

(14) וראה שו"ת אור המאיר סי"ב, שגם לדעת
ר"י (ס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב)
בנזד"ד פטור, ע"פ מ"ש התוס' (שבת עג, ב)
דבתולש גם לר"י פטור כשאין צריך לעצים
(וכ"ה לדעת הרמב"ם הל' שבת פ"ח ה"ד), והרי
המקושש „תליש ועקר קיסין“ (תיב"ע כאן).

* (14) פרשתנו עה"פ.

(15) טו, לה.

(16) ולהעיר משו"ת הרדב"ז (הובא בגליוני
הש"ס לתוס' ב"ב שם) ח"ה סי' א' אתסח בעובר
בלאו אם מתכוין למצוה אפי' התרו בו אינו
לוקה. ובשו"ת הרדב"ז ח"א (סע"ז) ובזמן שהוא
מוחק השם לתקן הספר כו' מאבד הוא ומ"מ
מודה אני שאינו לוקה כיון שהוא סבור לעשות
בטוב ולתקן כו'. וע"ש בגליוני הש"ס.

(17) ובראש דוד לפני דוד שם דזה גופא ה'
ספיקו של משה אם חייב מיתה לפי דעשה לשם
שמים וגם דה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה.

בעולם, היה מעשה של חילול שבת (שהרי מה שהיתה זו מלאכה שאינה צריכה לגופה – לא היה ניכר כלל במעשה), הרי ע"פ תורת אמת היה חייב סקילה על מעשה זה.

ה. ע"פ כל הנ"ל תובן גם השייכות בתוכן של מעשה המקושש ל"מעשה מרגלים":

מבואר בכמה מקומות²⁹ שהטעם שבקשו המרגלים להשאר במדבר ולא רצו להכנס לארץ ישראל הוא, כי עיקר עסקם של בני ישראל במדבר (מקום שלא נזקקו להטרד בו בעסק הפרנסה וכו') היה בלימוד התורה (וכמאמר חז"ל³⁰: לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן), ולימוד התורה עיקרו – הבנה והשגה³¹ בשכל ומחשבה³² (וגם – המשכתו והלבשתו בדיבור³³); משא"כ בארץ ישראל, אשר בה "שש שנים תזרע שדך גו' תזמור כרמך"³⁴, ובפנימיות – עיקר העבודה בארץ ישראל הוא המעשה, מצוות מעשיות (ובפרט קיום המצוות התלויות בארץ^{34*}) ומעשים טובים בכלל (עובדין טבין).

(29) לקו"ת ריש פרשתנו (לז, א. לה, ב"ג).
אוה"ת שם. וראה גם לקו"ש ח"ח ע' 153 ואילך.
וש"נ. ובכ"מ.

(30) מכילתא בשלח טז, ד.
(31) וכמש"נ (ואתחנן ד, ו) "היא חכמתכם ובינתכם".
(32) ועד ש"בתורה שבע"פ אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב ללימוד כלל" (הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב, ממג"א אר"ח ס"ג).
(33) עירובין נד, א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב.

(34) בהר כה, ב"ג.
(34*) ראה בארוכה במקומות שנשמנו בהערה 29.

כגון להשתחוות לעבודה זרה אף שאינו מאמין בה כלל בלבד²³.

וצריך ביאור: עיקר חטא ע"ז הוא באמונה שבלב, בכך שהאדם מחשיב ל"מציאות", מלבד הקב"ה, אחד מכל הברואים – מלאך גלגל או כוכב²⁴ – ומקבל עבודת כוכבים זו לאלוה²⁵, אבל אם "אינו מאמין בה כלל בלבד", אין זה חטא ע"ז ולא הפריד עצמו מהקב"ה; ומאידך, אפילו לא מסר נפשו על כך, אינו נענש, כיון שהמעשה היה באונס²⁶.

ומכל מקום, כיון שזהו מעשה של ע"ז, הגם שאין בו התוכן של חטא ע"ז, נחשב הדבר בעיני יהודי כאן בעולם הזה לע"ז, והוא מוסר נפשו על זה.

וזהו המשך העניינים דפרשת מקושש עצים ביום השבת ופרשת ע"ז:

מלאכת שבת, כל תוכנה מיוסד על מחשבתו וכוונתו של האדם – "מלאכת מחשבת אסרה תורה", ולכן²⁷ אינו חייב על מלאכה שאינה צריכה לגופה [ובפרט בנידון דידן, שמעשהו היה "לשם שמים", ונמצא שאין זה מעשה של חילול שבת כלל]²⁸, ואעפ"כ, כיון שהמעשה מצד עצמו, כפי שהוא נראה

(23) תניא ספ"ט (כה, ב).

(24) ראה רמב"ם רפ"ב מהל' ע"ז. וראה בארוכה לקו"ש ח"כ ע' 17 ואילך.
(25) ראה רמב"ם שם פ"ג ה"ו. וראה צפע"נ שם.

(26) רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד. וראה תוס' סנהדרין סא, ב.

(27) חגיגה י, ריש ע"ב. וש"נ.

(28) להעיר מתשובות רעק"א (ח"א ס"ח) בההפך בין פטור מתעסק למלאכת מחשבת "דהיכא דליכא מלאכת מחשבת אינו בכלל מלאכה ולא נעשית העבירה כלל".

יכנסו לארץ ישראל³⁸], וכל עבודתם מכאן ואילך תהיה רק בלימוד התורה (במחשבה ובדיבור) – „אין מחויבין במצות“.

ובהמשך לזה בא המעשה במקושש עצים – „עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים“: דבר זה מלמד, שגם ענינים שכל תוכנם הוא „מלאכת מחשבת“, והוא עשאו „לשם שמים“ ולא כדי לעבור את רצון העליון – מכל מקום, גם בזה העיקר הוא המעשה בפועל, ולכן אומרת תורת אמת שפסק ההלכה למטה הוא שזהו חילול שבת שעונשו סקילה.

ומעשה זה לימד את בני ישראל שנשארו אז במדבר, שאע״פ „שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ“, משמעות הדבר היא רק שאינם מגיעים לעיקר קיום המצוות במעשה, כפי שיהיה בארץ ישראל; אבל גם אצלם, בעודם במדבר, מה שנוגע בעבודה בעיקר הוא אופן קיום הדברים במעשה בפועל (ככל שיש לכך מקום במדבר³⁹) –

לפי שעיקר ענין המצוה – צוותא וחיבור עם הקב״ה – הוא ע״י מעשה המצוה.

(משיחות ש״פ שלח תשי״ט,
מוצש״ק ראה תשל״ט)

ועפ״ז יובנו דברי המדרש (שהובא בתוס׳ הנ״ל – „שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצות“:

מפשטות לשון המדרש משמע, שלא התכוונו למרוד בקב״ה ח״ו ע״ז שלא יקיימו מצוות, אלא³⁵ שסברו ש„אין מחויבין במצות“. ולכאורה תמוה: מה טעם הקס״ד שלהם?

ובשלמא אילו היו אומרים „כיון שנגזר עליהם מיתה“³⁶ וכיצא בזה – אפשר היה לבאר את הקס״ד שלהם (בדוחק גדול – על-כל-פנים), שכיון שנגמר דינם למיתה, הרי הם כגברא קטילא ואין עליהם שום חיוב. אבל, מה הקס״ד ש„כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ כ״ו שוב אין מחויבין במצות“?

אך ע״פ הנ״ל יש לומר, שזה גופא היה הקס״ד שלהם: כיון שענין הכניסה לארץ ישראל הוא (בעיקר) כדי לקיים מצוות במעשה, עלה בדעתם, ד„כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצות“ – העבודה של קיום המצוות במעשה אינה שייכת אליהם [אפילו מצוות אלו שהיו חייבים בהן עד אז, ובפרט שכמה וכמה ציוויים ניתנו להם כהקדמה לכניסה לארץ³⁷ (שבזכות מצוות אלו

(35) בדברי דוד פרשתנו עה״פ מפרש ע״פ מדרש הנ״ל ל׳ „במדבר“ שבכתוב, „דה״ק אחר מעשה המרגלים נעשו ישראל הפקר כמדבר כ״ו נהגו הפקר במצות ובא זה כ״ו לבטל ההפקר“.

(36) עד״ז הוא הלשון בקדושת לוי כאן.

(37) ובפרט ע״פ ספרי ופרש״י עקב יא, יז (יח):

אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצות הניחו תפילין עשו מזוזות כדי שלא יהיו לכם חדשים כ״ו. וראה בארוכה רמב״ן אחרי ית, כה: כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'.

(38) ראה קידושין (לו, סע״ב) במצות תפילין ופטר חמור.

(39) ראה בארוכה לקו״ש שם.

